

EKUMENIZM I DIALOG MIĘDZYRELIGIJNY W KATECHEZIE

Zaangażowanie ekumeniczne Kościoła obejmuje nie tylko te dziedziny lub grupy osób, które zajmują się sprawami jedności chrześcijan, lecz stanowi szczególne zadanie pastoralnej posługi Kościoła w świecie pluralizmu kultur i religii. Stąd powstaje konieczność wprowadzania do jedności wyznania wiary i ożywiania więzi jedności tych, do których jest ona skierowana (por. DOK 106). Warto zauważyć, że z samej natury katechezy wynika jej wymiar ekumeniczny, który prowadzi do uświadomienia katechizowanym ich przynależności do jednego Kościoła, a zarazem do wzbudzania w nich postawy dialogu, szacunku i solidarności ze wszystkimi wyznawcami Chrystusa. W obliczu podziałów, jakie istnieją między chrześcijanami, katecheza ma wzbudzać i ożywiać prawdziwe pragnienie jedności (por. DOK 197). Celem więc artykułu jest ukazanie potrzeby i konieczności formacji ekumenicznej w ramach katechezy, która zaowocowałaby nie tylko lepszym poznaniem innych wyznań chrześcijańskich, ale również pogłębieniem wiedzy i wiary w zakresie własnej katolickiej religii, a w konsekwencji bardziej świadomym życiem religijnym. Obok zagadnień związanych z ekumenizmem znajdują się również w artykule treści dotyczące dialogu międzyreligijnego, które występują wśród zadań katechezy, zarówno w *Podstawie programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, jak i w *Programie nauczania religii*.

Międzywyznaniowa solidarność stanowi niewątpliwie wyzwanie nie tylko dla katechezy, ale dla duszpasterskiej misji Kościoła, dlatego należy najpierw omówić podstawowe założenia ekumenizmu w świetle dokumentów Kościoła. Dopiero analiza zasad ekumenicznych pozwala na wyciągnięcie wniosków dla katechezy, które zakładają m. in. konieczność poznawania historii i doktryn innych Kościołów chrześcijańskich oraz uczyć dialogu z innymi wyznawcami Chrystusa, podejmując współpracę nie tylko w różnych dziedzinach życia Kościoła, ale także w życiu społecznym. Ponieważ człowiek jest drogą Kościoła, to umiejętność współżycia z innymi ludźmi niezależnie od ich kultury czy religii jest jego podstawowym zadaniem.

Artykuł ma charakter refleksji teologicznej. Przyczynkiem naukowym do podjęcia tego tematu stał się dynamiczny rozwój dialogu ekumenicznego, który stanowi imperatyw każdego chrześcijańskiego sumienia (por. UUS 7n). Podejmując się opracowania zagadnienia zawartego w tytule, chciałbym najpierw zwrócić uwagę na fundamentalne zasady dotyczące jedności, jakie

czierpiemy z Pisma świętego, które zawsze pozostaną punktem odniesienia dla każdego chrześcijanina. Następnie zostanie omówione zaangażowanie ekumeniczne jako istotny element pastoralnej posługi Kościoła oraz przypomniane, w tym kontekście główne założenia ekumenizmu bez szczegółowego omawiania aspektów opracowanych już w innych publikacjach. Chodzi jedynie o zwrócenie uwagi na to, że ekumenizm nie jest dodatkiem do katechezy, ale stanowi jej integralną część. Następnie przedmiotem analizy będzie katecheza w jej wymiarze ekumenicznym, by wreszcie zwrócić uwagę na konieczność wychowania do dialogu ekumenicznego w ramach katechezy. Powszechna niemal migracja ludności, a wraz z nią migracja kultur i religii wymusza wręcz zajęcie się tym zagadnieniem i określenie zadań dla katechezy, która nie może nie zauważać potrzeby kształtowania w katechizowanych odpowiednich postaw. Działalność ekumeniczna powinna znajdować miejsce we wszystkich wymiarach życia i działalności Kościoła, co oznacza, że wszyscy wyznawcy Chrystusa, niezależnie od wieku, stopnia zaangażowania się w życie Kościoła, czy funkcji w Kościele wezwani są do zaangażowania się w sprawę jedności chrześcijan.

1. Chrystus źródłem jedności

W Liście do Galatów św. Paweł stwierdza jednoznacznie, że ci, którzy wybrali Chrystusa, w swoim życiu nie mają żadnych różnic: „Nie ma już Żyda ani poganina, nie ma już niewolnika ani człowieka wolnego, nie ma już mężczyzny ani kobiety, wszyscy bowiem jesteście kimś jednym w Chrystusie Jezusie” (Ga 3,28). Nie chodzi tylko o społeczną jedność z Chrystusem, ale o indywidualne zjednoczenie się z Nim. W ten sposób na mocy chrztu świętego każdy chrześcijanin zjednoczony z Chrystusem jest uzdolniony do budowania z innymi ludźmi relacji braterstwa, dlatego czymś drugorzędnym staje się pochodzenie, stan majątkowy czy wykształcenie. Jedność wszystkich w Chrystusie znosi różnice religijne, społeczne i naturalne. Istotne jest tylko to, czy człowiek posiada rzeczywistą więź z Chrystusem.

Z kolei Paweł, pisząc o bezużyteczności obrzezania, stwierdza: „Albowiem w Chrystusie Jezusie ani obrzezanie, ani jego brak nie mają żadnego znaczenia, tylko wiara, która działa przez miłość” (Ga 5,6). W ten sposób Paweł zaświadcza, że obrzezanie niczemu nie służy i stanowi przeciwstawienie się darowi Chrystusa. Podobnie zresztą wypowiada się Paweł w Liście do Kolosan: „A tu nie ma już Greka ani Żyda, obrzezania ani nieobrzezania, barbarzyńcy, Scyty, niewolnika, wolnego, lecz wszystkim we wszystkich jest Chrystus” (Kol 3, 11). W konsekwencji Apostoł zaleca Kolosanom szereg cnót, które stanowią cenne zasady postępowania dla każdego chrześcijanina: „Jako więc wybrańcy Boży – święci i umiłowani – obleczcie się w serdeczne miłosierdzie, dobroć, pokorę, cichość, cierpliwość, znosząc jedni

drugich i wybacząc sobie nawzajem, jeśliby miał ktoś zarzut przeciw drugiemu: jak Pan wybaczył wam, tak i wy! Na to zaś wszystko przyobleczcie miłość, która jest więzią doskonałości” (Kol 3, 12-14). Tak ukształtowany chrześcijanin jest dopiero gotowy do dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego. Skutkiem bowiem zjednoczenia z Chrystusem jest nowe życie, w którym wszelkie podziały między ludźmi na tle rasowym, religijnym, społecznym czy materialnym nie mają znaczenia wobec posiadania najwyższej godności chrześcijanina (por. Ga 3, 28).

W końcu, tzw. modlitwa arcykapłańska Jezusa zawiera wątek skoncentrowany na temacie jedności jako jeden z ważniejszych w całej modlitwie. Jest to prośba o jedność tak doskonałą, jak doskonałą jest jedność Ojca i Syna: „aby stanowili jedno, tak jak My jedno stanowimy. Ja w nich, a Ty we Mnie! Oby się tak zespolili w jedno, aby świat poznał, żeś Ty mnie posłał i żeś Ty ich umiłował, tak jak mnie umiłowałeś” (J 17, 22-23). W ten sposób dzięki modlitwie Chrystusa jedność Kościoła, chociaż po ludzku zagrożona i będąca w kryzysie, ma mocne fundamenty, ponieważ opiera się na jedności Ojca i Syna (por. J 17, 21-22) oraz na jedności Jezusa z uczniami. Wszelkie odejścia od Kościoła i zdrady nie mogą zniweczyć tej jedności. Jedność uczniów w wierze, która będzie łączyła ich także z Ojcem i Synem, ma być dla świata dowodem boskiego pochodzenia Jezusa i Jego posłannictwa.

2. Ekumenizm w misji ewangelizacyjnej Kościoła

Ekumenizm określa się jako poglądy i postawy wyrażające dążenie do zjednoczenia chrześcijan wszystkich wyznań w jednym Kościele Chrystusowym, przy zachowaniu pluralizmu teologicznego i wyznaniowego. Termin grecki *oikumene* oznaczający ziemię zamieszkaną i uprawianą, stosowano w hellenistycznym kręgu kulturowym; jego łacińskim odpowiednikiem był wyraz *orbis*¹. Pragnienie ponownego odnalezienia jedności wszystkich chrześcijan jest darem Chrystusa i wezwaniem Ducha Świętego (por. UR 1), dlatego *Katechizm Kościoła Katolickiego* wskazuje za dekretem soborowym *Unitas redintegratio* na konieczność spełnienia następujących warunków:

- stała odnowa Kościoła w coraz większej wierności jego powołaniu;
- nawrócenie serca, „by wieść życie w duchu Ewangelii”;
- wspólna modlitwa;
- wzajemne braterskie poznanie;
- formacja ekumeniczna wiernych, zwłaszcza kapłanów;
- dialog między teologami i spotkania między chrześcijanami różnych Kościołów i wspólnot;

¹ Por. W. Hanc, *Ekumenizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, tom IV, kol. 853.

współpraca między chrześcijanami w różnych dziedzinach służby ludziom (por. KKK 821).

Jedność Kościoła pielgrzymującego jest zapewniana także przez widzialne więzy komunii:

wyznanie jednej wiary otrzymanej od Apostołów;

wspólne celebrowanie kultu Bożego, przede wszystkim sakramentów;

sukcesję apostołską za pośrednictwem sakramentu święceń, która to sukcesja strzeże braterskiej zgody rodziny Bożej (KKK 815, por. także UR 2, KK 14, KPK kan. 205).

Szczególnie zaangażowanym w sprawę zjednoczenia chrześcijan był Sługa Boży papież Jan Paweł II, który obok licznych spotkań i wspólnych modlitw chrześcijan różnych wyznań poświęcił ekumenizmowi encyklikę *Ut unum sint* (1995). Da się w niej zauważyć wyraźne dążenie do przypomnienia idei ekumenicznych Soboru Watykańskiego II. Nie jest to jednak tylko przypomnienie soborowych zasad ekumenicznych, ale wskazanie na dążenie ekumeniczne jako jeden z priorytetów duszpasterskich współczesnego Kościoła² Papież, wychodząc od słów Dekretu Soborowego *Unitas redintegratio*, zachęca wszystkich do podjęcia refleksji i zaangażowania się w dzieło ekumenizmu (UUS 1). Odwołuje się w tym względzie do modlitwy Chrystusa wyrażającej pragnienie jedności wszystkich Jego wyznawców (por. J 17,21). Ponadto wymienia elementy, które powinny tę jedność tworzyć – więzy wyznania wiary, sakramentów i komunii hierarchicznej. Określa komunię chrześcijan jako trwanie w Duchu Świętym w komunii Syna, a w Nim – w Jego komunii z Ojcem (por. UUS 9).

Papież Jan Paweł II akcentuje potrzebę nawrócenia serca, jako nieodłączny warunek podjęcia trudów ekumenicznych. Już bowiem papież Paweł VI w adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi* z 1975 roku widzi w podziale chrześcijan wyraźną przeszkodę i trudność w głoszeniu Ewangelii Chrystusa: „jeśli Ewangelia, którą głosimy, okaże się rozdarta sporami doktrynalnymi, twierdzeniami sprzecznymi, czy potępianiem się wzajemnym chrześcijan – w starciu różnych sądów o Chrystusie i o Kościele, a także różnych opinii na temat społeczeństwa i instytucji ludzkich – to czyż ci, do których zwracamy swoje przepowiadanie, nie ulegną dezorientacji, wprowadzeniu w błąd, a nawet zgorszeniu?” (EN 77).

Z kolei, *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* z 1971 roku domagała się „pomocy” ze strony katechezy dla ruchu ekumenicznego, kształtowania pewnej świadomości oraz postaw (por. DCG 21). Z kolei, w adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae* (1979) wyraźnie stawia postulat wymiaru ekumenicznego całej katechezy ze względu na odpowiedzialność wszystkich członków Kościoła za ruch zmierzający ku jedności (por. CT 32-33). Dialog nawrócenia musi więc

² Por. S.C. Napiórkowski, *Ut unum sint* (encyklika Jana Pawła II), „Jednota” 8 (1995), s. 8-10.

polegać na uznaniu własnej grzeszności, a tym samym zawierać „dostrzeżenie działania Ducha Świętego w innych chrześcijańskich Wspólnotach, odkrycie przykładów świętości, doświadczenie nieograniczonych bogactw tajemnicy świętych obcowania, kontakt z nieznanymi dotąd formami chrześcijańskiej aktywności” (UUS 15). W. Hanc omawiając encyklikę w kontekście Soboru Watykańskiego II stwierdza, że „ekumenizm, czy ekumeniczne nastawienie powinno się rozpocząć, tak w ujęciu Soboru, jak i w świetle papieskiej encykliki, od „dialogu nawrócenia”, czyli „dialogu zbawienia”³ Dlatego tak mocno Jan Paweł II zaakcentował uwzględnienie komplementarności dialogu, gdyż dialog w ujęciu horyzontalnym (spotkania, wymiana myśli i darów), jeżeli ma przynieść założony skutek, musi przejść w dialog wertykalny, polegający na pojednaniu się z Odkupicielem człowieka i Panem dziejów przez uznanie naszej wspólnej grzeszności (por. UUS 35). Ta *metanoia*, będąca koniecznym krokiem w dialogu ekumenicznym, dotyczy szeregu spraw domagających się pokuty. Papież zalicza do nich: „świadomość istnienia pewnych podziałów, które ranią braterską miłość, przejawów nieumiejętności przebaczenia, pychy i antyewangelicznego, nieprzejednanego potępienia innych, pogardy płynącej z chorobliwej pewności siebie” (UUS 15). Tak zdecydowane słowa papieża wypowiedziane w encyklice świadczą nie tylko o niezwyklej ważności tego zagadnienia, ale o istniejącej wciąż wzajemnej wrogości różnych wyznań, którą można i należy przewyciężyć jedynie przez miłość Chrystusa. Reforma ma odbywać się w świetle Tradycji Apostolskiej i dotyczy m. in. sposobu przedstawiania doktryny. Chodzi o wierność wobec treści wiary objawionej, która nie może zakładać zmiany treści dogmatów czy wymazania niektórych artykułów *Credo*.

3. Teologiczne wymagania katechezy ekumenicznej

Encyklika papieża Jana Pawła II *Ut unum sint*, podejmując myśl Soboru Watykańskiego II, łączy odnowę z nawróceniem i reformą, którą nazywa „najbardziej charakterystyczną i najważniejszą cechą ekumenizmu” (UUS 17). Reforma ta może dotyczyć moralności, dyscypliny, a nawet sformułowań doktryn. Nie chodzi jednakże Papieżowi o zmianę treści dogmatów, czy ich znaczenia, ani o wymazanie niektórych artykułów *Credo*. W budowaniu jedności istotna jest powszechna wierność wobec doktryny, czyli treści wiary objawionej. Nie może być mowy o jakimkolwiek kompromisie, ponieważ taki kompromis sprzeciwiałby się Bogu i godziłby w samą naturę Prawdy.

Doktryna oraz sposób jej przedstawienia powinien być zrozumiały dla wszystkich odbiorców. Powołując się w tym względzie na encyklikę *Slavorum*

³ Por. W. Hanc, *Od Vaticanum II do encykliki Jana Pawła II „Ut unum sint”* „Ateneum Kapłańskie” 526 (1996), s. 349.

apostoli i przypominając o ogromnej roli Cyryla i Metodego, jaką odegrali w trudzie przełożenia idei biblijnych i pojęć greckiej teologii w sposób zrozumiały dla Słowian, papież akcentuje znaczenie przełożenia depozytu wiary na języki wszystkich kultur. Ogromne zatem znaczenie dla dzieła ekumenizmu ma odnowa sposobu wyrażania wiary i zarazem życia z wiary. Papież, cytując szósty numer Dekretu o ekumenizmie, czyni za to odpowiedzialny cały Kościół, czy to w codziennym życiu chrześcijańskim, czy też w badaniach naukowych (por. UUS 19).

Przekazywanie prawd wiary powinno odbywać się według ściśle określonych zasad. Jako jedna z podstawowych jawi się tzw. hierarchia prawd, która powinna być uwzględniona w przepowiadaniu katechetycznym⁴. Nie oznacza to, że istnieją prawdy, w które należy bardziej wierzyć i inne, które w mniejszym stopniu wchodzą w zakres wiary. Chodzi o to, że „istnieją prawdy, które są fundamentalne w depozycie wiary, inne zaś na nich się wspierają i w nich znajdują naświetlenie”⁵. *Dyrektorium* potwierdza konieczność zastosowania hierarchii prawd w katechezie, kiedy stwierdza, że „wszystkie aspekty i wymiary orędzia chrześcijańskiego należą do tej hierarchicznie uporządkowanej całości” (DOK 115). Hierarchia prawd jest zasadą, która pozwala na wierne i uporządkowane przekazywanie orędzia ewangelicznego w katechezie.

Warto zauważyć, że zasada hierarchii prawd zakłada istnienie pewnych prawd, które należy uwzględnić i wyakcentować w nauczaniu. *Dyrektorium* zestawia te prawdy w poszczególne grupy: historia zbawienia, skoncentrowana wokół Jezusa Chrystusa, symbol apostołski, który jest syntezą i kluczem do lektury i interpretacji Pisma św. i doktryny Kościoła; sakramenty i przykazanie miłości Boga i bliźniego; modlitwa Pańska (por. DOK 115). Zasada hierarchii prawd zawiera więc troskę o integralność nauczania (por. CT 31). Należy jednak pamiętać, że w przedstawianiu doktryny chrześcijańskiej w ramach katechezy ekumenicznej istnieje niebezpieczeństwo redukcji tej doktryny. Artykuł omawiający wkład Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan w prace synodu biskupów z 1977 roku stwierdza, że „ekumenizm nie polega na sprowadzaniu do jak najmniejszego mianownika tego, co jest wspólne między chrześcijanami. Ekumenizm zmierza do pełni misterium Chrystusa i Kościoła, do doskonałości życia chrześcijańskiego. Odwołuje się on do podstawy biblijnej i do świadectwa Apostołów. Nie ogranicza się do wyłożenia doktryny, lecz – w prawowitych granicach – popiera wspólną modlitwę i celebrację tego, w co wierzymy”⁶. *Dyrektorium* również wskazuje na wykład całego Objawienia,

⁴ Por. W. Koska, *Katechetyka*, Poznań 1993, s. 77

⁵ Tamże, s. 77

⁶ Z prac Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan. Wkład Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan w prace synodu biskupów z 1977 roku. „Biuletyn Ekumeniczny” 27(1978) z. 3, s. 24.

z poszanowaniem hierarchii prawd jako ważny postulat nauczania katechetycznego (por. DOK 197). Katecheza ekumeniczna powinna zatem zmierzać do prezentacji pełnej prawdy Objawionej bez redukcji czy koncesji⁷

4. Wychowanie do dialogu ekumenicznego w ramach katechezy

W ramach współczesnej katechezy nie może zabraknąć elementu ekumenicznego, ale trzeba uświadamiać katechizowanym, że droga Kościoła jest drogą ekumenizmu i że dzieło ekumeniczne stanowi imperatyw każdego ludzkiego sumienia (por. UUS 7nn). Bez wątpienia podstawą każdego dialogu jest jasna i pewna katecheza o Kościele, jak również katecheza, która w sposób rzetelny ukazuje zasady, jakimi kierują się inne wspólnoty chrześcijańskie (por. DOK 86; PDK 78). Temat dialogu nie może być jednak ograniczony do Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan i sprowadzony do uczestnictwa w określonym nabożeństwie⁸. Jednakże katecheza powinna przede wszystkim ożywiać pragnienie jedności i dlatego istnieje ogromna potrzeba mobilizowania katechizowanych do coraz większej otwartości na wszystkich chrześcijan, a także do zapoznawania z poszczególnymi wyznaniem, podstawowymi dokumentami i ustaleniami. Rzeczą oczywistą i konieczną jest prezentacja podstawowych treści z soborowego dekretu *Unitas redintegratio* (m. in. katolickich zasad ekumenizmu) czy encykliki *Ut unum sint*.

Z kolei, katecheza w kontekście ekumenicznym realizuje się przede wszystkim przez wykład całego Objawienia, podkreślając jedność wiary istniejącą wśród chrześcijan, a równocześnie wskazując na kroki, jakie należy podjąć, by je przezwyciężyć (por. DOK 197). W ten sposób katecheza wzbudza pragnienie jedności, przygotowując katechizowanych do życia z ludźmi innych wyznań. Można zatem stwierdzić, że głoszenie Chrystusa w ramach katechezy i dialog międzyreligijny nie wykluczają się wzajemnie, ale wzajemnie ubogacają. Dlatego *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* proponuje, aby w polskiej katechezie zwrócić uwagę na zagadnienia związane z judaizmem i na stosunki chrześcijańsko-żydowskie z uwagi nie tylko na wspólne korzenie i tradycje z narodem żydowskim, ale także na tragiczne losy Polaków i Żydów podczas drugiej wojny światowej (por. PDK 80). W ten sposób przezwyciężenie wszelkich form nietolerancji i antysemityzmu stanowi jedno z zadań katechezy (por. DOK 199; PDK 80).

W ramach jednego z podstawowych zadań katechezy, jakim jest wprowadzenie do misji, *Dyrektorium* sugeruje, aby katecheza formowała do dialogu międzyreligijnego, który ma uzdolnić do owocnej komunikacji

⁷ Por. A. Skowronek, *Odkrywanie jedności*, Warszawa 1988, s. 108.

⁸ Por. A. Czaja, *Aktualne samorozumienie Kościoła wyzwaniem dla katechezy*, w: *Katecheza w Kościele i dla Kościoła*, pod. red. R. Czekałskiego, Płock 2006, s. 35.

z wyznawcami innych religii (por. DOK 86). W ten sposób katecheza pomoże w ukazaniu istniejących więzi, jak i w umiejętności pojednania. Jednakże należy zwrócić uwagę, iż dialog międzyreligijny nie zwalnia z ewangelizacji (por. RM 55).

Powiązanie katechezy z życiem skłania ją do współpracy z różnymi dziedzinami życia i działania ludzkiego. W ten sposób katecheza staje się miejscem wychowania do współżycia społecznego, szczególnie do międzywyznaniowej solidarności. Świadomie próbuje uczestniczyć w życiu społecznym, pełniąc wobec niego ewangeliczną służbę⁹ *Dyrektorium* wzywa właśnie do podjęcia takiej działalności w warunkach pluralizmu religijnego: „uwzględniając obecność różnych wyznań chrześcijańskich, biskupi mogą uznać za odpowiednie, czy też konieczne, określone doświadczenia współpracy w ramach nauczania religijnego” (DOK 198). Katecheza ekumeniczna powinna wprowadzać katechizowanych w różne formy praktycznego współdziałania na rzecz odzyskania jedności, np.: modlitwa, studium, troska o promocję społeczną, zaangażowanie na rzecz pokoju i sprawiedliwości itp.¹⁰ Ponadto ważna jest również działalność charytatywna podejmowana wspólnie w ramach współpracy ekumenicznej¹¹ Możliwość wspólnej katechezy jest jednak ograniczona na miarę istniejącej jedności, gdyż jedność wiary między wyznawcami Chrystusa różnych Kościołów nie jest jeszcze pełna i doskonała¹² Katecheza ekumeniczna, w której przedstawia się inne wyznania i doktryny tych wyznań, prowadzi do szacunku dla wszystkich wyznawców Chrystusa (por. CT 32). Warunkiem tak prowadzonej katechezy jest przygotowanie katechizowanych do życia w kontaktach z niekatolikami z zachowaniem swojej tożsamości katolickiej¹³ Tę zasadę formułuje również *Dyrektorium*, stwierdzając, że „w rozwijaniu zmysłu wspólnotowego katecheza będzie bardzo troszczyć się o wymiar ekumeniczny i będzie zachęcać do postaw braterskich w stosunku do innych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich. Dlatego, aby osiągnąć ten cel, katecheza przedstawi jasno całą doktrynę Kościoła katolickiego, unikając wrażeń lub sposobów wykładu, które mogą prowadzić do błędu” (DOK 86). Ekumeniczna współpraca ma jednak swoje granice. Nigdy

⁹ Por. M. Majewski, *Katecheza antropologiczna na tle współczesnych tendencji katechetycznych*, Lublin 1977, s. 85.

¹⁰ Por. M. Kowalczyk, *Inkulturacyja katechetyczna*, Gniezno 1998, s. 102.

¹¹ Por. W. Hładowski, *Wychowanie do ekumenizmu*, w: *Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu*, red. W. Hryniewicz, J.S. Gajek, S. J. Koza, Lublin 1997, s. 730.

¹² Por. Z prac Sekretariatu do Spraw Jedności Chrześcijan. Wkład Sekretariatu do Spraw Jedności Chrześcijan w prace synodu biskupów z 1977 roku. „Biuletyn Ekumeniczny” 27(1978) z. 2, s. 25n.

¹³ *Adhortacja apostolska o katechizacji. Wyjątki dotyczące ekumenizmu w katechizacji*, „Biuletyn Ekumeniczny” 34(1980) z. 2, 25.

nie może bowiem oznaczać redukcji do wspólnego minimum¹⁴ Omawiając jednak zadania katechezy w sensie pozytywnym, zauważa, że „zadaniem katechezy jest wprowadzenie dzieci i młodzieży w pełnię prawdy objawionej i w pełne znaczenie zbawienia, wprowadzenie w całość życia chrześcijańskiego i do uczestnictwa w sakramentach Kościoła”¹⁵ Współpraca, która jest wyrazem międzywyznaniowej solidarności, może być przedmiotem wychowania w ramach katechezy ekumenicznej, która łączy wysiłki katolików i innych chrześcijan i znajduje podstawę teologiczną w tym, co łączy wszystkich (por. CT 33). Właśnie katecheza stwarza nieocenioną okazję, aby nie tylko nauczyć się o innych wyznaniach chrześcijańskich, ale przede wszystkim wejść w obszar dialogu z pełnym poszanowaniem drugiej strony. Jest to bez wątpienia wyzwanie dla współczesnej katechezy tym bardziej, że zarówno *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, jak i *Program nauczania religii* daje w tym względzie konkretne wskazania.

Podstawa programowa katechezy podejmuje tematy związane z ekumenizmem zasadniczo od gimnazjum, kiedy w treściach katechetycznych umieszcza w punkcie 21. wybrane elementy historii Kościoła, m. in. schizmę wschodnią i reformację, a następnie w punkcie 24. religie świata, a chrześcijaństwo, w końcu w punkcie 25. w treściach katechetycznych znajduje się temat dotyczący najważniejszych wyznań chrześcijańskich¹⁶ Z kolei, w zamierzonych osiągnięciach w punkcie 18. *Podstawa* wskazuje na znajomość głównych religii świata i wyznań chrześcijańskich¹⁷ Następnie w treściach katechetycznych w szkole ponadgimnazjalnej znajdziemy w punkcie 40. następujące wskazanie: „zjawisko religii, informacje na temat innych religii, dialog międzyreligijny”¹⁸ Warto zauważyć, że w *Podstawie programowej katechezy* znajduje się jeszcze szereg pośrednich wskazań dotyczących celów, zadań, treści i osiągnięć katechetycznych, które dotyczą ekumenizmu i dialogu międzyreligijnego, np. cel nr 7 w szkole ponadgimnazjalnej określony jako „doprowadzenie do umiejętności znalezienia się w sytuacji dialogu ze światem”¹⁹ albo w ramach zadań nauki religii punkt 14: „kształtowanie szacunku wobec osoby (tolerancja)”²⁰

Wskazania *Podstawy programowej* znalazły odzwierciedlenie w *Programie nauczania religii*. W klasie I gimnazjum już drugi zakres tematyczny zatytułowany „Ludzie wszystkich narodów szukają Boga” zakłada poszukiwanie uzasadnień istnienia wielu religii i zapoznanie z wielkimi

¹⁴ Por. A. Skowronek, *Odkrywanie jedności*, Warszawa 1988, s. 108.

¹⁵ Tamże, s. 108.

¹⁶ *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, s. 58.

¹⁷ Por. tamże, s. 59.

¹⁸ Tamże, s. 78.

¹⁹ Tamże, s. 75.

²⁰ Tamże, s. 76.

religiami świata²¹ Z kolei, w klasie III gimnazjum w ramach przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania dział 6. zatytułowany „Duch Święty jednoczy Kościół” ma uświadomić, że podziały w chrześcijaństwie są przeciwne zbawczej woli Chrystusa i pokazać podejmowane w Kościele wysiłki na rzecz jedności²² W ten sposób, formowanie ducha ekumenicznego i gotowości do dialogu z poszanowaniem godności drugiego człowieka stanowi niewątpliwie istotny element katechezy w warunkach pluralizmu kulturowego i religijnego.

Warto jednak zwrócić uwagę na to, że wychowanie do współdziałania, w którym mieści się przekazanie wiedzy na temat innych wyznań chrześcijańskich wymaga unikania wszelkich form fałszu dotyczącego tych wyznań. *Dyrektorium* w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu odnosi ten wymóg szczególnie do szkół katolickich. Zwraca bowiem uwagę na to, „aby nauczyć młodzież autentycznego ekumenizmu, zgodnie z doktryną Kościoła katolickiego” Nie tylko jednak szkoły katolickie, ale również szkoły świeckie powinny przygotować młodzież do życia w pluralistycznym świecie. W tego typu szkołach katolicy powinni być wychowywani do harmonijnego współżycia z uczniami różnych wyznań bez narzucania innym swoich poglądów²³ Wychowanie do międzywyznaniowej solidarności to wychowanie do szacunku. Wskazuje na to adhortacja *Catechesi tradendae*, stwierdzając, że „katecheza będzie miała wymiar ekumeniczny, jeśli nie przestając nigdy nauczać, że pełnia prawd objawionych i środków zbawienia, ustanowionych przez Chrystusa, znajduje się w Kościele katolickim, będzie to jednak czyniła ze szczerym szacunkiem w słowach i czynach w stosunku do wspólnot kościelnych, które jeszcze nie żyją w doskonałej jedności z tymże Kościołem” (CT 32). Jest to również wezwanie do zachowania własnej tożsamości katolickiej towarzyszące wychowaniu w duchu wzajemnego szacunku, który mieści się w tym, co oznacza miłość i świadectwo. Na podstawie miłości świat odczytuje wartość Kościoła, także w aspekcie społecznym. Stąd wszelkie metody duszpasterskie, w tym katechizacji, są skuteczne, o ile odwołują się do miłości, z której wynikają. Dlatego niezbędna jest formacja postawy świadectwa wspierająca konkretne działania ewangelizacyjne²⁴ W ten sposób wychowanie do solidarności między wyznawcami Chrystusa należącymi do różnych Kościołów jest zatem wychowaniem do wspólnego dawania świadectwa Prawdzie. Szczególnym wyrazem międzywyznaniowej solidarności jest wspólna modlitwa, która

²¹ *Program nauczania religii*, Kraków 2001, s. 78.

²² Por. tamże, s. 100.

²³ Por. W. Hładowski, jw., s. 727.

²⁴ Por. M. Majewski, *Propozycja katechezy integralnej*, Łódź 1978, s. 137

świadczy o dialogicznej postawie i prowadzi do wspólnoty działań na rzecz jedności i poszanowania godności ludzkiej.²⁵

Wnioski

Podsumowując katechetyczną refleksję dotyczącą ekumenizmu, należy stwierdzić, iż w rozdartym świecie, pełnym podziałów, wojen i zagrożeń terroryzmu, dialog ekumeniczny i międzyreligijny jawi się jako szansa i remedium. Chodzi o to, aby każdy chrześcijanin nosił w sobie pragnienie jedności, a odnowiony w Chrystusie stawał się w swoim środowisku otwarty na dialog w poszukiwaniu tego, co łączy, a nie tego, co dzieli. Potrzeba więc rzetelnej katechezy w kontekście ekumenicznym i innych religii, ponieważ wielu chrześcijan żyje dziś często w warunkach pluralizmu kulturowego i religijnego czy to na skutek zamieszkania, czy też emigracji zarobkowej. Stąd odpowiednia wiedza w tym względzie wydaje się konieczna. Bez wątplenia katecheza ma możliwość edukacji do jedności, która przecież wynika ze zjednoczenia z Chrystusem. W ten sposób Kościół katolicki stanie się już nie tylko miejscem dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego, ale także miejscem świadectwa jedności.

²⁵ Por. A. Offmański, *Wychowanie młodzieży do uczestnictwa w życiu Kościoła*, w: *Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej*, R. Murawski, red. Warszawa 1989 s. 196.